

J E L E N K Ö R.

104 szám.

Pest szombat december 28dikán.

1833

Foglalat: Magyarország (ker. ülések. Dercsényi János külföldi utköre. M. t. társ. jelentés. Köszönet). Anglia (Grey; Dica; Rotschild; selyem-kereskedés; egyesületi kórság; O'Connell; parlam. megnyitása febr. 4ikén; Guardian hirlap és a' Globe; 's más egyveleg). Franciaország (francia pol. pártok; Ujgranadai francia consul; Algier és Constantine; templarinsok 's a' t. l. Spanyolország (Castagnon rendszabási 's azok ellen a' Courier Français és Memorial; hírek Madridból 's a' táborból). Németország (Stuttgauti köv. kamara; Hauser Gáspár meggyilkoltatik).

MAGYARORSZÁG.

Pozsony. A' 9dik §-z vizsgálatával, mellyben a' vásárbíróság egy külön cikkely-tárgyazatul halasztatott el, béfejezve léven az egész, városi székek rendezését tárgyzó, Hk törvény-munkálati cikk., RR-ink e' közelebbi napokban tartott kerületi tanácskozásaikban a' Hk cikkekre mentek által. Ebben mingyárt eleinte a' megyei alsóbíróságok (szolgabírói és alispáni) eltörültetvén, azon kérdés támadt: valljon előbb a' megyei szék (sedria) rendezését szükség e elintézni, vagy pedig a' pörös ügyeket törvényszékek szerint osztályozni? továbbá milly ügyek folyhassanak a' megyei szék előtt? engedtessek e szabad választás a' több megyében birtokos nemesnek ugyanazon megyék törvényszékei közt? a' megyeszék elnökségét (praesidiumát) a' főispánok vigyék e, vagy azok helyett az alispánok is, vagy ismét midőn ezek elfoglalva vannak, a' megye rendelhessen e más elnököt helyettük, vagy mingyárt most törvény által előre rendeltessék? 's ha ez utóbbi állapotatit meg, valljon az szolgál- vagy valamellyik táblabíróra essék e? 's valljon ismét az utóbbinál hivatali idősbőség vagy választási rend szerint történjék e?

Pest: Az előbbi hirlapunkhoz mellékelt utazási előterjesztés érthetősége miatt értesítő felvilágításképen célirányosnak tartjuk e' következőket figyelemzetésül megjegyezni: Derczeni Dercsényi János udv. köz kamarai titoknok és táblabíró ur több évi előkészületek után a' szükséges tudományokban 's a' francia, olasz, angol és spanyol nyelvekben, minekutána előbb Hazánk majd csaknem minden részeit 's megyéit szakaszonként bejárta, 's körülményeivel közelebb megismérkedett, külföldre utazott főméltóságú Metternich hg.

külminister 's udv. és status-kancellártól minden utjába eshető követséginkhez, mint szinte a' bécsi cs. kir. mezőgazdasági egyesülettől a' szinte utkörébe ötlő nevesb tudom. társaságokhoz szükséges ajánlólevelekkel ellátva. E' szerinti utazásának, melly 1832 június elejétől, 1833 május végeig tartott, 's Olasz, Francia, Spanyol, Angol, Belga 's Németországon keresztül vezetett, — főpontjai, azon sorban, mint haladott, ezek: Grác, Lajbach, Trieszt, Veróna, Bergamo, Majland, Turin, Alessandria, Genua, Livorno, Pisa, Flórencz, Ferrara, Bologna, Cesena, Ancona, Róma, Civitavecchia, Nápoly, Marseille, Toulon, Nimes, Lunel, Montpellier, Perpignan, Girona, Barszelóna, Tortosa, Valenzia, Albacete, Aranjuez, Madrid, Burgos, Vittoria, Tolosa, Bayonne, Bordeaux, Cognac. Angoulême, Tours, Orléans, Páris, Epernay, Arras, Lille, Dünkirchen, Calais, Dover, London, Birmingham, Liverpool, Manchester, Newcastle, Northampton, Newmarket, Cambridge, Oxford, Windsor, Ostende, Brügge, Gent, Brüssel, Aachen, Cöln, Koblenz, Johannisberg, Wiesbaden, Mainz, majnai Frankfurt, Götha, Weimar, Lipsce, Drezda, Rumburg, Prága, Bécs. — Ezt vezér-szemponatul nem tartók feleslegnek előtüntetni mind az utazási előterjesztést olvasónak, mind kalauz sinórmértékül v. eszméltető irányzatul a' netalán hasonló europai tudom. utkört maga elibe tűzendő hazafitársinknak.

Magyar tudós társasági jelentés.

A' magyar tudós Társaság évkönyveinek 1831—1832re megjelent 46 ivnyi első kötete, 4 réiben található Pesten Eggenberger József könyvárosnál, kinél minden más könyvárosok is megrendelhetik. — Tartalma a' kötetnek ez:

Kazinczy Ferencznek mellképe. A' cím-

lapon a' Társaság czimere. Magyar tudós Társaság történetei a' nyelv országos ré- gíbb állapotjának rövid előadásával. Emlé- keszések. I. Kisfaludy Károly felett, Schedel Ferencztől. II. Köteles Sámuel fe- lett, Kállay Ferencztől. III. Kazinczy Fe- rencz felett, Kölcsey Ferencztől. IV. Kresz- nericz Ferencz felett, Szilasy Jánostól. V. Gróf Széchényi Ferencz és gróf Festetics György felett, Kis Jánostól. *Ertekezé- sek.* I. Hazafiság, Horvát Endrétől. II. Hellen-magyar literatura, Guzmics Izidór- tól. III. A' fa és kőhiderő hasonlati megha- tározása, Nyiry Istvántól, rajzollattal. IV. Poétai harmonistica, Berzsenyi Danieltől. V. Az ember iránya, Szilasy Jánostól. VI. A' győri vidék legrégebb időben és a' Ró- maiak alatt, Czech Jánostól. VII. Szilágyi Mihály kormányozó eredeti törvénykönyve, gróf Teleki Józseftől. Az említett törvény- nek az eredeti írat szerint rézremetszett példányával a' kötet végén. VIII. Véle- mény, Egyeden találtatott ékes mívről, Isis' egyiptombeli tiszteletére szolgáló valóságos íbrikről, Jankovich Miklóstól. Három raj- zollattal a' kötet végén. 1. Az egyedi íbrik. 2. Az egyedi íbrik terület színe. 3. Az e- gyedi íbrik leomlott 's később talált részei. A' magyar tudós Társaság köz ülésére, Hor- vát Endre.

Vászonba borított kemény kötésű pél- dánynak, mellyben az egyedi íbrik arany és ezüst vonalokkal van színelve, ára 6 for. pengőben; papiros borítéku kemény kötésü- nek az egyedi íbrik színeletlen metszeté- vel. 4 for. 20 kr. pengőben.

A' magyar tudós Társaság tagjai amazt 4 for. 48 krért. emezt 3 for. 28 krért pen- gőben kapják, a' Társaság pénztára ellenő- ri hivatalának, vagy postán bérmentes le- vél vagy biztos alkalom által, teendő jelen- tés mellett. Decemb. 20ikán 1833.

A' titoknak által.

K ö s z ö n e t.

Az 1833 octob. elején alapult eperjesi nevendék magyar társaság tagjai, midőn é- lénk örömmel hirdetnék a' magyar közö- ségnek, t. t. Bajza, Cserneczky, Czuczor, Döbrentei, Kovácsóczy, Kunoss, Szenvey, Toldy és Vörösmarty urak azon nemes tet- tőket, mellynél fogva, állítandó könyvtár-

jok alapjául mintegy 60 darab könyvet, a- jándékozni kegyesek voltak; egyszersmind, édes kötelességöknek tartják ezennel ki- nyilatkoztatni legforróbb köszönetjüket, mel- lyel a' fentisztelt tudós hazafiaknak illető- dött szívvel adóznak. Eperjes dec. 20. 1833.

A N G L I A.

Gróf Grey dec. 6ikán nagy ebédet adott, a' vendégek közt voltak az orosz követ, Eszterházy hg., báró Wessenberg, a' svéd 's dán követ, Palmerston 's t. — Ducas ne- vű ügyvéd pöre Brougham ellen a' kincstári törvényszék előtt igen sok beszédre adott alkalmat csak azon különössége miatt is, hogy mind a' bevádlott fél v. alperes (Broug- ham) mind a' bíró (Lyndhurst) mind egyik tanu (Eldon) — az első ugyan mostani, a' két utolsó pedig néhai — lordkancellárok. A' fel- peres egyébiránt azért vádolja Brougham-ot, hogy őt a' törvény ellen bebörtönözteté, 's kár- mentést követel, az eskütszék azonban a' bíróval együtt azt itélé, hogy Brougham nem vonathatik feleletre azokért, mellyeket ő lordkancellárképen rendel, ennél fogva min- den vád-tehertől fölmentetik. — Most Skó- tzia csak cachemirshawl-munkást 50 ezret számlál kézműhelyeiben, Anglia pedig min- den olaszföldi selymet összevásárol 's an- nyira felrugtatá mind a' gyártott mind gyár- tatlan selyemárát, hogy ára száztól közel öt- vennel magasbra szökött mint egy évvel va- la ezelőtt, 's így most Lyon francia 's Man- chester angol város a' két legvetélkedőbb versenytárs selyem dolgában, de vitájok di- ját minden esetre a' kül 's belföldi vevők fizetik meg. — Rowley admiral küldetik fő parancsnokul a' földközi hajóosztályhoz Mal- colm helyett. — A' londoni báró Rothschild fija az uj Görögországtól fizetni köteles a- dósság-ügyével foglalatoskodik most Kon- stantinápolyban, 's mivel Edhem Effendi 5 millio török piasztert hozott a' szultánnak ajándécul Alexandriából az Ali által éven- ként fizetendő adó iránti szerződéssel együtt, e'felett a' török hajósereg is visszatért a' gyárrévbe 's Butenieff orosz követ is enge- delmet kapott Pétervárra mehetni, e' jelen- ségeknél fogva ma békére hajlanak a' török- országi kinézések. — A' zavargó egyesü- leti kórság Angliát is kezdi már lepegetni,

t. i. az ajtó- 's ablakadó-megtagadási egyesületen kívül van már gabona-törvény-ellenes, 's a' francia divatú mesterlegényi bércsaptató is meghonosult már, 's hogy hátra ne maradjunk, mond egy hirlap, kedves társomszédinktől a' Francziáktól, most már lengyel egyesületek is szerkedeznek több városinkban, mellyek közül a' birminghami novemb. 29ikét (a' varsói zendítő napot) meg is üllé.

Dec. 1sőjén esett vasárnapot, a' kildarei kath. kápolna fölszenteltetési alkalmát, használván O Connell, az ott összesereglett mintegy 50 ezerre menő népséghez minden eddigieknél tüzes beszédet tartott Irland állapotjáról, pedig azon környéket, melly néhány hónap előtt nyilvános zendülésben volt a' törvények ellen, valóban nem szükség bujtogatni. — Az udv. ujság egy királyi felszólítást közöl dec. 10dikén, mellyben a' parlament megnyitása 1834 február. 4ikére határozatik. — Braziliából írják, hogy egy 50 álgys nagyhajó készülő félben vala Bahiából a' Tajóba vitorlázni 's d. Pedro hadához csatlakozni. Ezen, hihető, Pedro braziliai párthivei vannak, mellyek e' hajóval megkínálják őt, hogy azon a' M. Herald gyanúja szerint egykor Rio-Janeiróba visszatérhessen. — Már most a' londoni hirlapok is gyakrabban hüvelyezgetik a' külföldi politika tárgyait, mellyekbe az utolsó parlament óta csak gyéren pántolódtak, 's habár az orosz politika szempontira nézve mind a' whig-ek mind a' toryk tökéletesen megegyeznek a' követházi utóbbi vitásoknál fogva is, mindazáltal ebben egyik fél mindenkor a' másikat vádolja bűnösnek örökös berzengésü szemrehányásával p. o. a' Guardian (tory hirlap) illyekre fakad: Most először zárták előttünk el a' Dardanellákat. A' whigek, e' kis idő alatti kormányuk alatt több kárt okoztak nekünk, mint minden eddigi ministeriumink több század alatt. Mi Lajos-Filepet segítettük 's elvesztjük a' németországi kereskedést, Belgiummal oda hollandi kereskedésünk, Pedróval oda lett a' portugáli is, a' Dardanellák az orosz és török birodalmat csukják előttünk be, így közel a' nap, midőn majd nem lesz mit elveszthetnünk. De legtöbbet vesződnek most mind a' francia mind az angol lapok a' német mi-

nisteri congressuson jóslataik szerint előfordulandó v. előfordulni kellő tárgyakkal, illyeneknek mondja szerfelett marczona gúnyal a' Globe többek közt: a' sajtónak még szigorúbbra korlátoztatását, 's a' képviselői rendszer annyira szoríttatását, hogy a' kamaráknak (követházaknak) ne legyen a' hadiadót szabad egy fillérig is kevesíteni; továbbá hogy tiltassék el a' követházi vitások nyilvánosítása; megállapittatandónak vélik azt is, hogy ezentul más ország v. nemzet belügyeibe bármilly hatalom is avatkozhassek, mihelyt egy veszélytől fenyegetett status e' végett azt felszólítja 's t. illyek.

A' Courier szerint a' belgahollandi alkudozások ismét megszakadtak, 's a' belgiumi meghatalmazott (Vandeweyer) dec. 10ikén Brüsszelbe utazott, távolléte alatt Wallez ur az ügyviselő. — A' Globe legközelebb tudósításai Java szigetéről (hollandi birtok) azt mutatják, hogy nagy kedvetlenség uralkodik ott a' lakosok közt, 's ezek gyakran 's igen is erősen fakadoznak azon kívánsatra, hogy a' hollandi igát lehányják 's Anglia védelme alá járulnak. — A' londoni orosz meghatalmazott (Lieven hg) mint hallik, nem sokára új utasításokat veend, mellyek az ausztriai 's porosz követéivel megegyezők 's igen kedvezők fognának lenni. — Fonakul v. félre értett érdekek a' czélba vett panamai congressus összegyűlését (Amerikában) és így létesülését mindeddig megsemmisíték. Ez természetesen, ha a' szándéklatos tárgyak (Amerikának köz és fő életkérdései) ott valódi határozattá sikerülnek, Amerika minden részeit szükségképen olly tekintet-fokra emelheti vala, hogy egy európai nemzet sem lett volna merész közülök bármellyiket is legkisebb népjog-elleni csellel v. tettel illetni, a' nélkül hogy az illy erőszakoskodás megtorlására az egész amerikai nagy egyesület bosszuját magára ne zudítsa; ha ez létezne, ugy Anglia nem lett volna bátor, mint most tevé, a' Falkland szigeteket minden előre bocsátott reclamatio v. jogczim (Rechtstitel) nélkül egyedül hatalmasb létere támaszkodva elfoglalni a' bolíviai respublicának tetemes kárára, mint a' bolíviai külministernek a' buenosayresihez intézett hivatalos közleménye 's panaszából láthatni.

FRANCZIAORSZÁG.

A' párisi tud. egyetem évenkénti jövedelme 3,586,655 fr. költsége: 3,575,491 fr. — A' csendőrség dec. Sikan 14 tagját fogta el az emberjogok társaságának 's irományikat is lezárította, ugyanezt tevő Vallejo néhai nápolyi spanyol követtel is a' belminis-ter, mint gyanítják azért, mivel egy absolutista párisi clubbal czimborázott. — A' belga hadminis-ter javaslata szerint 1834re a' belgiumi serget 110 ezer főre 's 12 ezer kész-
lábbon tartandó polgári őrségre állapítja meg a' követtet előtt azon nyilatkozással, hogy most egy tartalékseregi terven munkálkodik a' hadnép békelábra juthatása végett, mi-helyt meg lesz kötve valódilag a' béke. — A' National szerint a' kamarák elibe terjesz-
tendő legelső törvények egyike lesz: Páris megerősítettése.

Az Algierből megtért francia biztos-
ság, vizsgálatnál fogva, nem csak kedvező véleményben van Algiernak haszonszülhető gyarmatosítottása iránt, hanem mint általá-
nyosan hirtelik, még számos és nagy terje-
dékű földeket is vásárolt össze, hogy a' gyarmatbelieket értesítsék előre is tudósi-
tásuk következésiről, melly nem egyéb, mint e' szállítványnak megtartatása és né-
pesítettése. — 1809ikben József Napoleon spanyol királykodása közben testőrségebeli
Franciaiáknak jutalmul zálogpénzi utasítvá-
nyokat adott a' francia kincstár által lero-
vatandólag. Ezen utasítványok engedményes
(cessionarius) birtokosi, minap a' hadminis-
terségnél azokat kifizettetni sürgeték, de
siker nélkül, ez okból a' status-tanács-hoz
folyamodtak, hanem e' feljebbviteli út is el-
mozdítá őket kérelmüktől. — A' Constanti-
nei expeditio végkép el van határozva, sőt
már az oda szánt ezredek is kitűzve Duzer
gen. bonai parancsnok vezérsége alatt; 's
bár a' pattantyuszereket hajóra szállítják,
a' seregek mindazáltal aprilisnél előbb ne-
hezen fognak oda indulni. — A' berry herczeg-
né kis idő mulva Prágába szándékozik, ké-
sőbbi mulatását Gréczben teendő. — Beszé-
lik, hogy a' francia és svéd udvar közt
minden fenforgott kellemetlenség megszűnt,
mivel Lajos-Filep egy önmaga-irta levélben
a' barátság legszivesebb kifejezéseivel a' két
kormány közt ezentul is fentartandó egyes-

ség iránti ohajtását nyilatkoztatá. — A' ró-
mai udvar a' Franciaországban ujdun alapí-
tott templarius-rendet egyházi átok alá ve-
té, mellynek következésében a' szentséges
atya ügyviselője ennek teljes eloszlattatá-
sát sürgeti most Párisban. — A' Globe kö-
vetkezőleg osztályozza 's bélyegzi a' fran-
czia politikai pártokat: a' három fő ág t. i.
royalista, liberalis, és juste milieu 12 al-
ágra szakad: 1) a' régi és törvényszeres
bourbon ági royalistáké 's a' Polignac sys-
tema védeie; ezek kürtje a' Quotidienne. 2)
a' bordeauxi hg. 's az egyetemi választásjog
hivei; képviselőjük a' Gazette de France.
3) azon royalisták, kik se a' Quotidienne,
se a' Gazette rendszeréhez nem ragaszkod-
nak, hanem az ifju Henriket okos módosi-
tásu szabadsággal királyuknak ohajtják. 4)
az egy és oszthatatlan respublicát ohajtó li-
beralisok: képviselőjük a' Tribune hirlap.
5) az éjszakamerikai példány vagy minta sze-
rint alkotandó szövetséges respublicáról ál-
módózó liberalisok a' National szónoklata
mellett. 6) egy nyilt polgári, hanem Lafa-
yette szerint democratái intézményeken gyö-
került monarchiát kívánó liberalisok, orga-
numjuk a' Courier Français. 7) a' mostani
kormánnyal és szabad chartával tartó libera-
lisok, kiknek tolmácsuk a' Constitutionnel,
és a' Journal du Commerce. 8) a' juste mi-
lieubeli (középleteskedő) doctrinairek, ama'
theoriázgató pedant felekezet, kik Bourbo-
nék idejében liberalisok valának 's a' juliu-
si revolútiótól fogva royalisták. 9) a' Tiers
parti (polgári pártu) középkezők, kik se hir-
se észtehetség hijányában nincsenek ugyan,
de mind eddig nem voltak képesek kormány-
vezérlésre jutni, mit azonban kizárólag sa-
játjokká tenni legforróbban ahítnak, Talley-
rand pártolja ez osztályt, mellynek feje
Dupin, főügyviselője pedig a' Temps. 10) a-
zon ministeriálisok, kik igen kevés ön-szem-
ponttal bírnak, de annál mohóbb vággyal
sovárganak mindenre. 11) a' bonapartisták,
kik végfillérjüket is játékra tették. 12) azon
politikai chamaeleonok, kik olly szapora
számuak, mint a' vallási felekezetek, 's ugy
intézik vitorlájokat, hogy mindenkor a' kor-
mányon ülő pártnak szolgálhatnak a' nélkül,
hogy magokat valaha veszélyeztetnék.

Carthagénai hírek szerint (Ujgranadá-

nól) az ottani kormány által megsértetett francia consul (Barrot) egy martinique-i hajón onnan elköltözött. Ezen bántalomért elégtétel-kivánólag, v. ennek megtagadtatása esetén amazt megboszulólag két francia hajó meg is jelent ott már, 's ostromlással fenyegeté a' carthagenai révet, de az angol 's éjszakamerikai consul közbenjárására 's az ottan tartózkodó Francziák személyi 's vagyoni bátorságuk biztosítása miatt Mackau adm. oda érkezéseig minden ellenségeskedést fölfüggesztett. E' körülményből azonban Franciaország 's Uj-granada közt háborútámadást nem jövendölhetni; balgatagság is lenne Ujgranada részről Franciaország ellen szegülni. Granada még is Mackau flottáját vártában egész lehetőséggel készül, álglyukat hurczoltat a' kikötőfokra, egész katonaságának mindennap fegyvergyakorlás, kormánytiszttségének élelemszállítás 's ujonczállítás folyvásti gond- és munkatárgya, szóval minden készüllete véd szándékot mutat, de már is az ostromi félelem minden kereskedést úgy elakasztott, hogy vásárra, fizetésre, adósság-elégítésre a' dolgok illy kétes vonaglási közben számot sem tarthatni. — A' francia kir. akademiának moral. és politikai tudomány-osztálya Rotteck udv. tanácsost és professort levelező-tagjává nevezé. — Pál württembergi hget Grow Péter nevű angol törvénybe idézte 20 ezer francnyi kármentést követelvén azon sok fáradozási 's költségei fejében, mellyeket a' felpörös a' hgnek görög királyszékre juthatása végett fordítottaknak állít. — A' Messenger szerint Levanteban azt beszéllik, hogy Otto király egyik francia kir. hgasszonyt (Lajos Filep leányát) ohajtja hitvesül.

SPANYOLORSZÁG.

Gen. Castagnon tolosai fő hadiszállásáról dec. 3ikán határozatot bocsáta ki, mellyben a' baski tartományok privilegiumit fölfüggeszti. A' generálnak ezen lépését közösen gáncsolják a' francia ujságok 's azt Spanyolország jelen körülményiben politikátlannak, kivihetlennak 's kiadója hatalmán tulvágónak jelelik. A' királynék ügyében küzködő hadvezér, így adja e' határozatot a' Messenger, azon erőhatalomnál fogva, mellyel Biscaya 's Alava tartományokra nézve fölrüháztatott, e' tartományok minden

kiváltságait egy időre, nem mondja mennyire, megszünteti 's rendeli, hogy minden helység előjárósága haladéktalan adja be névlajstromát azoknak, kik magokat az insurgensekhöz csatolák, vagy előre nem bocsátott jelentés nélkül lakhelyöket bár mi okbul is elhagyák. Különös ügyelet legyen benne papok és barátokra, habár legmagasb egyházi méltóságokat viselnek is. Azon ayuntamiento-k, mellyek e' névjegyzéket négy nap alatt be nem küldenék, 200 arany pénzbírsággal fognak büntettetni; — mellyek valakinek nevét kihagynák, befogatni, hadi törvényszék elibe állíttatni 's jószágaitól megfosztatni. Minden lakos köteles lesz fegyverét, az egy késen kívül, mellyet a' törvények engednek, előjáróihoz behordani; különben ha nyolcz nap mulva valakinek házában megtalálhatnák, tulajdonosa 1000 real fizetéssel fog engedetlenségeért lakolni, vagy ha e' summát lefizetni nem képes, két esztendei gályarabsággal. Kik, insurgensekhöz tartozó holmikát, ruhát, pénzt, löszereket 's a' t. rejtékben tartanak, halállal fenýítettnek. Ki lakását elhagyja, hogy a' királynéi sergerekre löhessen, házát porrá égetik, bizonyos esetekben pedig minden vagyona 's a' házban találtató holmi el fog koboztatni. Kik fegyverkezve 's 50 főnél kisebb csapatokban az országuttól $\frac{1}{4}$ mérföldnyinél távolabb kapatnak meg, vagy kik kurirokat fogdosnak el, agyon lövetnek. Asszonyok, kik a' támadókat tanácsal vagy tettel segítenék, két hónapigtól két esztendeig tartható házi, gályai vagy javítóházi rabságra fognak ítéltetni. Melly rendszabások sikeresb végrehajtására egy 5 tagból állandó katonai biztosság rendeltetik, a' bírósága elibe kerülendő ügyeket nyolcz nap alatt mulhatlanul elítélendő; ezen ítéleteket pedig ugyanezen biztosság egyik tagja, a' rendelésre mindenkor készen állandó katonasoztályok segédével fogja végrehajtani. — Ne menjünk tovább e' rendszabásoknál, mond a' Courrier Français, hogy lássuk milly keserítő eszközök lehetnek még azok, mellyek Spanyolországban a' polgárháborut végkép elfojtani fogják. A' királyné, mint látszik, 5ik Fülöp nyomdokain indul, ki hasonlóan elrabolá Arragonia és Catalonia szabadályait azért, mivel ellene nyilatkoztak. Hamarébb

is boldogulhatni illy aprólékos és egyes vidéki szabadságok elrablásiban, mint azokban, mellyek egész országra egyenlőn kiterjedők, 's minden kétség nélkül ez oka egyedül, miért vonakodnak mindig sőt irtóznak a' spanyol uralkodók az országnak általános constitutiót engedni. Egész Spanyolország minden bizonnyal sohasem fog fölzendülni, hogy három apró tartományinak elfogott szabadságait visszaadassa, mellyeknek különben maga a' többi rész ugy sineo birtokában: hanem magában az igazságban fekszik, hogy miután illy korlátozó decretumok egy vagy más tartomány-részt lázadási büntetésül birt institutióitól megfosztanak, azok mintegy érdemítésül a' többi hűséges ország-részre, ha mingyárt nem annyi mértékben is, áltruháztassanak, vagy legalább más engedvények által kipótoltassanak, hogy tudja a' nemzet, mit vesztett és mit nyert. Constitutiót reménylettek a' regens-királynétól 's ime ő nem csak megtagadja azt, de azon volt 's picziny tartományiakkal is harcra kél, mellyeket eddig maga a' despotismus is megkimélt; így járni az előhaladás pályáján valóban ritka különösség! 's csudálják aztán, ha az illy ritka különösségű statuscsiny egy még ritkább különösségű következt ebreszt maga után. Szintezzen értelembe fejezi ki magát e' tárgy iránt a' Memorial Bordelais: Mi becsüljük, ugy mond, az érdemes generalt (Castagnont) mint szép hirű katonát 's constitutio párthívét, de közelebb kiadott 's Biscaya 's Alava tartományok szabadályait fölfüggesztő rendszabási sokkal többre mutatnak, mint csupán energiára a' támadás elfojtásában, többre, mondjuk, mert azok csupa erőszakos önkény, 's ha nem csalatkozunk, következésük az lesz, hogy általok azok is, kik eddig csupán gondolkozásban vagy is szellemben voltak carlisták, már most fölingerelve 's ellenkező önkény által mintegy elvök alaposágáru meggyőződve tettel, nyiltan és határozottan lépnek elő. A' fölfüggesztett szabadályok nevezetesek és Spanyolországban a' többi privilegiumok közt első voltak. Azoknál fogvást a' mondott tartományság lakosai föl voltak mentve minden katonai ujonczástul, nem fizettek hadi, személyi sem vagyoni-adót, 's egymásközti polg. viszonyik-

ban a' hajdani német szabad városokéhoz igen hasonlítván, alkotványuk mintegy szövetséges republicai szerkezetet képezett inkább mint monarchiait. Valahányszor új országoló lépett thronra, mindannyiszor szükséges volt ezen igazakat elismérnie 's megerősítnie: most pedig egy pusztá katonai hatalom utján forgatja föl. Mi e' lépést ugy tekintjük, mint Spanyolország jövődjének érlelőjét, 's aligha nem boszulhatlan lesz azon befolyás, mellyel ez a' spanyol revolutio kifejlesztésében munkálkodni fog. Ellenkező esetben pedig, ha t. i. e' veszélyes rendszabások az országot tűzbe nem borítanák, legalább kétségtelen tanúi lesznek a' carlista párt végső gyávaságának 's azon megvetésnek, mellyel a' nagy nemzet ez ügy iránt viseltetnék; mert illy csinyokat elkövetni csakugyan nem egyéb mint ellenségét az elszánás végvonaglásiba taszítani, honnét úmbár életvesztőleg is, de összeszedett erővel szokás visszatörni.

Vigo angol kabinetü kurir Bayonneba dec. 5ikén híreket hozott Madritból 's azon vidékekből, mellyeken keresztül utazott. A' főváros dec. 1sőjén csöndes volt, Zea ur pedig még folyvást minister mint mondák azért, mivel kijelelt utódja (successora) San Fernando hg. ekkor még Madritba meg nem érkezett. A' kurir csakugyan utközben találkozott a' herczeggel, ő minden kíséret nélkül egyszerün utazott a' főváros felé, hol különben a' nép, melly őt olly rég 's olly szívesen ohajtá, készüléteket intéze pompás fogadására. Insurgenst a' kurir csupán egy helyen Arachabaletánál látott mintegy 800 főre menőt, kik miután szakadatlan menetben két egész nap semmit sem ettek, itt egy kevés élelmet vásároltak és szerfelett csüggedteknek látszottak; a' többi zendületbeli tábor-rész mint mondák Aranzazu 's Ognate vidékin tanyáz Lardizabal és Zabala vezérletik alatt. Gen. Valdes dec. 3ikán estve már Bergerában volt, San Llorente és Lorenzo pedig utban Ognate felé, valamint 4ikén El-Pastor Aspeytia és Ascoytia közt, mindnyájan a' kitűzött helyen, de utközethöz még is egyike sem fogott, mint-hogy a' kihirdetett bocsánat-végzésben a' támadóknak öt nap engedtetett az önkényti megtérésre. Sarsfield már elköltözött vice-

király
re me
szint
egy 50
erdők
tökele
és Ba
kurir.
lek i
madur
része
udv.
nak e
közli
gyere
hason
gos m
a' me
ehöz
rozv
belie
pedig
húzu
érke
szel
eddi
dova
vará
előb
nei
be l
egy
miv
Mor
vá,
ran
ped
vá
már
me
m
hes
elb
rál
egy
jes
tés
né
kiv
val
A'

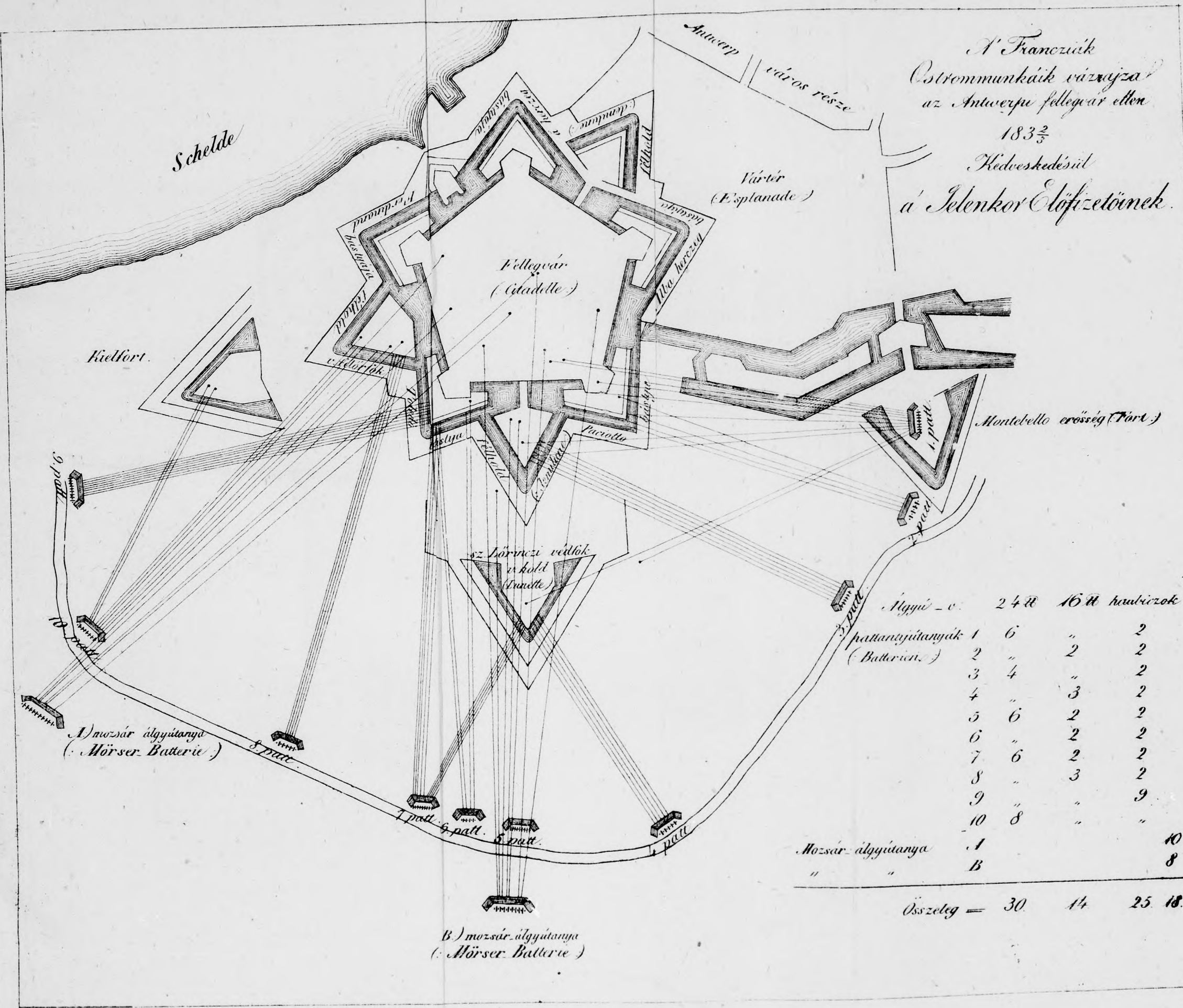
királyságába Navarrába. Bilbaoban 1500 főre menő őrizet hagyatott, melly nagyobb részint klastromokban szállásoz. Merino mintegy 50re olvadt csapatjával Ó-Castiliában az erdőkben bolyong. Catalonia és Arragonia tökéletes csendben vannak. Az ut Madrid és Bayonne közt szabad. Ennyit az angol kurir. Későbbi szinte Bayonneból jött levelek írják, hogy Leon királyság és Estremadurában újabb lázadás ütött ki don Carlos részére. A' Journal des Débats a' madriti udv. ujság dec. 31-ik száma után a' királynénak egy, nov. 30-ikán kiadatott decretumát közli, melly szerint: Spanyolország 43 megyére osztatik föl a' francia departamentok hasonlatára. Egy másik ugyanaz napi 's Burgos ministertől is aláírt határozat kiszabja a' megyék főispánjainak hatáskörét, 's őket ehöz képest 3 karra osztja, e' szerint határozva meg tisztí fizetésüket is. Az első karbeliek 9000, a' második 8, a' 3ik karbeliek pedig 7 ezer franc esztendei díjt fognak húzni. San Fernando hg ugyanaz nap (31-ikén) érkezett meg Madritba, azon férfi kit a' közszellem már régen kormányra hí, de mind-edig hatalmas párteselek akadályozák. Cordova ur (volt spanyol követ d. Miguel udvaránál) Anduaga és Vigodet general még előbb érkeztek meg egy nappal. A' bayonnei volt spanyol consul Iparraguierre helyébe Prat y Zea ur neveztetett ki. Történetek egyéb kinevezések is, annyiban érdekesek, mivel mind liberalis pártiakat értek; így gr. Montenegro a' Baleari szigetek főkapitányává, gen. Ramonet Mancha tartomány főparancsnokává, gen. Martinez de San Martin pedig Valencia királyság másod főkapitányává rendelteték. Melly kinevezések 's a' kormány-tanács igenszembetűnő ellen munkálati mellett nem hihető, hogy Zea ur és gyűlölt ministertársai a' kormányt még sokáig vihessék. Már minap, midőn Zea ur Cruznak elbocsáttatásán támadt bosszujában, a' királynétől gróf Florida Blancának (ez volt egyik, ki Cruz ellen egy hatalmas előterjesztést nyujta be a' királynénak) számüzetését sürgeté, megilletődve felelé a' királyné: Isten mentsen! hogy hív emberimet szám kivessem, midőn azon vagyok, hogy inkább valamennyi számüzetett visszaédesgessek.— A' madriti ujság továbbá szinte dec. 31-ikén

bocsánatot hirdet azon 21 lázadónak, kik a' catalayudi zendültek közül elfogattak 's azóta Madritban fogva tartattak. E' decretum igen vigasztaló ellentétben áll a' Castagnon keserítő rendszabásival, mellyekért a' nép már is közös panaszokra fakadoz. A' Bulletin du Soir Navarra széleiről kapott levelek után írja, hogy ott meghallván a' lakosság az insurgensek azon szándékát, mint-ha Azoya völgyön keresztül akarnának Navarrába beütni, tömegestül fegyverre kaptak 's a' völgybe vezető utakat mindenütt szoroson elállották, a' carlosistákat bizonyosan legyőzendők, ha azok a' tett gátló lépést jökor ki nem tudakolva más utat nem választának. — A' baski tartományokban kézzre került lázadók 's különösen don Carlos egyik fő agensének irományi közt az infansnak egy saját kezével irt levelére akadtak, mellynek végét következő szavak rekesztik: „Ne mulassza el tudomra adni, ha dolgaink jól fogtak előre haladni, hogy azonnal nyomban és személyemre nézve minden veszély nélkül az urak közt teremhessek; mert csakugyan még is jól esnek a' győzelem után némi alappal mondhatnom: hogy kedves párthiveim fáradozásiban és veszélyeiben én is egyiránt osztakoztam.“ Szép osztakozás! érdekes is ehöz képest az Auróra espagnola című ujdun keletkezett hirlapban olvasni, miként a' carlosista junta, melly mint irtuk, a' San Miguel in excelsis kösziklán a' denevérek, varjak és baglyok társaságában ütötte föl sátorát, legközelebb az ő ugynevezett Vik Károly császárját, hihetőleg távolban is szerfelett vitézkedő gyávasága miatt, letette 's helyébe Spanyolország királyaul annak legidősebb fiját VI-ik Károlyt kiáltotta ki. A' letett d. Carlos még folyvást Portugáliában van. — Madriti privat levelek szerint a' Cruzada (kereszt-bulla, mellynek erejénél fogva, mint valaha a' kurucz azaz keresztháboruk korában, Spanyolországban a' papságra adót vetnek), eddig volt főbiztosa hivatalából kitétetett és szoros számadásra vonatott. Ebből józanul következtetik, hogy a' kormány a' hadministeriumot már valamennyire jobb rendbe hozván, most ismét a' finacziában tapasztalt legbotránkozottabb visszaéléseket szándékozik irtogatni.

NÉMETORSZÁG.

Stuttgartban a' követek háza, nem birhatván a' felsőházat arra, hogy véleményéhez csatlakozzék, önmaga egyesén bocsátott előterjesztést a' királyhoz a' törvény-szeres sajtószabadság visszaállítása iránt azon könyörgés mellett: „hogy a' sajtószabadság drágalátos joga fenytő törvények által csak annyira korlátoztassék, mennyire azt a' hitvallás, szentegyház 's erkölcsiség, az országok biztosléte, az uralkodó fejdelem, külső kormányok 's magányosak becsülete kívánja“ — Az isméretes Hauser Gáspárt, ki mintegy két év óta Ansbachban élt 's egy ottani kancellarián dolgozgatott, ismét meg akará egy istentelen gyilkolni f. dec. 14ikén; t. i. midőn déltájban hazafelé ballagna Hauser, egy csinos öltözötű, kék köpenyeges, torzomorz barkós (Bakenbart) sarkantyús férfi megszólítja őt utközben 's kéri: követné őt némi fontos közlés végett, 's minthogy Hauser az ebéd-idő ittlétével mentegetőzött, az isméretlen a' várkertben délutáni megjelenésre szorgalmazta őt. Oda érkezik 2¹/₂ kor Hauser, 's a' már reá várakozott idegen őt különféle beszélgetés közt a' kertnek egy távolabb részébe vezeti. Itt megállván, midőn ez zsebéből kivont irományi közt keresgélne, 's Hauser azokon ámuló tekintettel függene, az idegen sebtén, Hauser szivétől mintegy két hüvelknyi tájon, egy gyilokszurást ejt, 's ellillan. A' Hauser segedelem-kiáltozására előtermettek rá bukkantak ugyan a' nem-veszélyesen megsebesültre, de a' tettesnek legkisebb nyomára sem. — Későbbi tudósítások Ansbachról így adják elő a' történetet: Hauser Nürnbergből Feuerbach praesidens által Ansbachba szállíttatván, őt ez által a' feljebbviteli törvényszéknél irnoktisztságra jutott, és Stanhope angol lord emberbaráti tetemes segedelmiből élt. Dec. 14ikén még reggel 9 órakor hitta őt meg azon isméretlen, magányos beszélgetés végett délutáni 3 órára a' várkertbe azon ürügy v. örv alatt, hogy igen fontostitkokat tudatand vele nemzetsége iránt. Az így megszólított Hauser gyanútlan 's gondolatlan tudnivágyásból oda megy a' nélkül, hogy valakit ez összejövetel- v. meghívásról csak távol is ér-

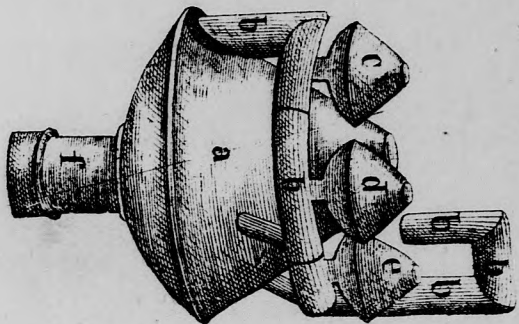
tesítene. Ezen tartózkodás következése volt azon bizodalmatlanságnak, melly Hauserben támadt az iránt, mintha szántsándékkal akarnák nemzetségi körülményeit eltitkolni előtte. 3¹/₂ délután lélekszakadva tanítója 's felügyelője szobájába rohan 's ezen töredező szavak közt, várkert, — erszény — Uz — emlék vonja őt a' várkert felé, de már utközben elerőtlenül 's összeroskad. Most veszi észre tanítója, hogy Hauser meg van sebesítve, 's csak nagy ügyvel bajjal czipelheté haza. Innen egy politiahajdút küld a' várkertbe, ki Uz emlékszobránál egy violaszínü leányérszénykét — talált fekve, 's ebben egy papirosra visszás v. fonák és csak tükörben olvasható betűkkel e' szavak láthatók: „Hauser egész pontossággal elbeszélheti nektek, honnan jövök én — — Énjövök — — a' bajor szélekről — — folyó mellett — — — sőt még nevémet is megmondom. M. L. O.“ Hauser leírása szerint hihetőleg azon személy vala e' gonosz, ki már előbb Nürnbergben meg akará őt gyilkolni. Azonban ez idegennek, ki Hausert sok ideig v. tán mindenkor vizsga szemüggel tartá, minden nyomozás daczára, se hirt se hamva. Az orvosi vizsgálat szerint a' sebet $\frac{3}{4}$ hüvelk széles kétélü szuró v. gyilok-eszköz ejté $\frac{3}{4}$ hüvelknyire a' sziv alatt, a' seb mély, de nem általában veszélyes. Az előbb tökéletes egészségü de most rémülte következésiben igen színvesztett és sárgaság-lepte sérültet bágyadsága miatt mindeddig csak rövid vallomásra vehették. — Azonban az Allg. Zeit. toldalék-utólján Binder nürnbergi első polgármester Hausernek halálát jelenti már következőleg: Hauser Gáspár, szeretett gyámítványom nincs többé. Ansbachban hunyt el ő dec. 17ikén esti 10 órakor, e. f. hónap 14dikén egy orosz-gyilkostól kapott seb következésiben. Előtte, mint szülei borzasztó természetlenség áldozatja előtt, fejtve most már minden rejtvény, mellyekhez csatlá az ő szomorú létét a' Gondviselés. Az igazságos Isten sirontul örök tavaszban 's gazdagon jutalmazandja őt meg gyermeksege felgyilkolt örömeiért, ifjusága eldult erejeért, 's végképi megsemmíttetéseért egy olly életre, melly csak őt év óta magasítá őt emberi eszméletre. Béke hamvainak!

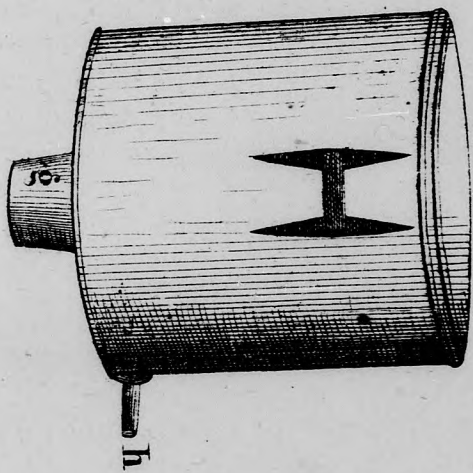
A' Francziák
 Ostromunkaik vázrajza
 az Antwerpi félagvár ellen
 1832
 Kedveskedésül
 a' Telenkor Előfizetőinek.

	Ágyú - c.	24 R	16 R	hombirok
1. pott.	1	6	"	2
2. pott.	2	"	2	2
3. pott.	3	4	"	2
4. pott.	4	"	3	2
5. pott.	5	6	2	2
6. pott.	6	"	2	2
7. pott.	7	6	2	2
8. pott.	8	"	3	2
9. pott.	9	"	"	9
10. pott.	10	8	"	"
A) mörser-álgútanya (Mörser Batterie)	A			10
B) mörser-álgútanya (Mörser Batterie)	B			8
Összeleg =	30	14	25	18

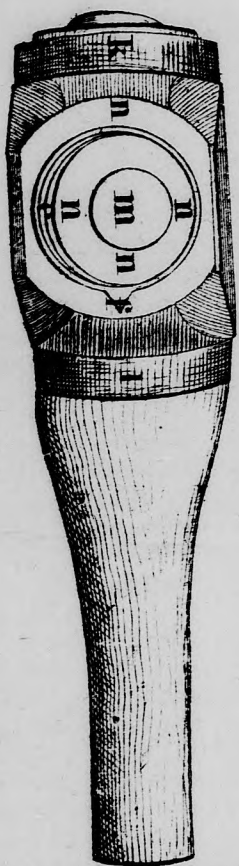

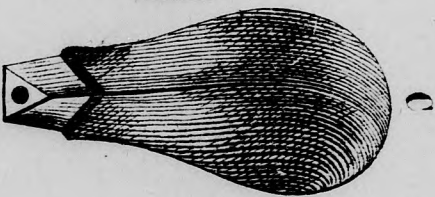
2.

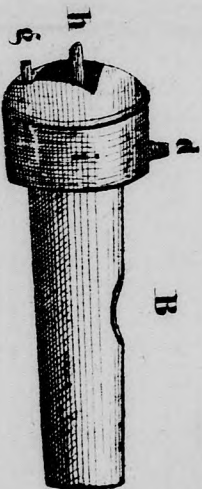
1.

A

C

B

DERCSÉNYI JÁNOS

rövid előterjesztése

a' bécsi cs. k. mezőgazdasági Társasághoz

183 $\frac{2}{3}$ -ban dél-'s nyugati Európán keresztül tett utja tapasztalatiról.

Nagyérdemű csász. kir. mezőgazdasági Társaság!

Midőn tavaly június elején, nemzeti- 's mezei gazdasági tapasztalás végett, ő Felsőge legkegyelmeseb engedelmével útnak indultam, a' Nagyérdemű Társaság kegyes volt számomra a' bel- és külföldnek minden mezőgazdasági Egyesületihez ajánló-levelet adni, egyszersmind némelly mezei dolgok eljárásában megbízni. Egy évi távollét után visszatérvén, 's az imitt amott összeszerzett gazdaságbeli példány szerszámokat, 's természetvénnyeket nagyobb részben már megkapván, mind hála, mind kötelesség arra intenek, hogy bevégzett utazásomról immár tudósítást tegyek, a' mit ezennel teljesíteni szerencsém vagyok.

A' Nagyérdemű Társaság elibe terjesztett eredeti tervemtől (planumomtól) a' benne foglalt országokra nézve csak annyiban távoztam el, a' mennyiben Francia és Spanyolországnak nagyobb, Németországnak ellenben kisebb részét láttam, mint magamban föltevém, de az egyszer kitűzött cél mellett állhatatosan megmaradtam; 's fő figyelmemet leginkább a' földek 's rétek áztatására; a' bor, égettbor, 's boreczet természetére; 's készítésére; a' kender-vetésre, bánásmódjára, 's kereskedési állapotjára fordítottam, azon okból, mivel erősen meg vagyok a' felől győződve: hogy Hazám az említett tárgyakból, már jelen környülményiben is könnyen és szaporán, részszerint új nyereséget húzhat, részszerint a' már eddiglenit nevelheti; 's mivel azok biradalmunknak több részeire nézve is, nem kis fontosságúak. A' többi ágaira a' szóban levő szép tudományoknak, mellyet már Cicero olly igen méltónak tartott szabad emberhez, szorgos időm miatt csak repülő pillanatokot szánhaték.

A' gyönyörű Mürzthal, teheneire 's fűveire nézve, úgy hiszem, egyik országnak sem áll utána, 's ha parmazán sajtot olasz földön kívül valahol készíthetni, itt tán leginkább lehetne.

Eltelve becsülő indulattal a' styriai 's karinthiai földbirtokosak előmeneteles türekedéseik iránt, Triesztbe jöttem, ezen deli kertesházba, hol fűge 's okos kertészek, Ausztriának világkereskedési plántáját, melly a' mezei gazdaságnak is fő emelő-rúdja, nagyra nevelni százanként igyekeznek. A' bornak, 's a' lisztnek az oceántuli tartományokba kivitele naponként növekedik.

Amabból a' dalmát nehéz vörös bornak, melly pályinkával keverve erősítettik az utra, Braziliában legnagyobb kelete van; 's akója Triesztben a' hajó ormán, rendszerint csak két forint 40 kr. ezüstben; emennek Morell és Ernst urak trieszti gőzmalmuk tetemes mennyiséggel szolgál; 's az ebben készített liszt szárazabb léte miatt távol országokba elszállításra, a' közönséges malmokban őrlötteknél, alkalmasabb.

Bár milly fölségesek Velenczének, Veronának, 's a' hasonlíthatatlan majlandi márvány főtemplomnak emelékei, még is olly kedvteli bámulásra semmi sem jeszthete, mint mivelése azon termékeny síkságnak, mellynek lelke Majland városa. Ész és ipar értettek ott, 's értenek most is földmivelés által a' nemzeti jóllétnek egy olly forrást nyitni 's föntartani, mellynek tápláló 's gazdagító folyamai elapadhatlanok, mint magok a' havasok (Alpes) vizei, a' honnan tulajdonkép ama' forrás fakad; a' mennyiben a' folyók 's patakok áztatósatori nék fordítatnak, 's ez által a' földből háromszori termés sajtoltatik, három annyi lakosok tápláltatnak, és így háromszori selyemtenyészés eszközöztetik.

A' mezei gazda, talán a' maga alapjában örökké egyenlő természettel való nagyobb rokonsága miatt, még sokkal inkább szükségesnek érzi, mint más állapotú emberek, hogy a' változó nyereségről lemondván magát a' mennyire csak lehetséges, bizonyos valamihez kösse. De ezt semmivel sem érheti el olly mértékben, mintha szükség esetében földjeit 's rétjeit áztathatja. Igaz, ennek szüksége nagyobb a' déli tartományokban, mint hol kevesb naphevet érzünk: de nekünk is milly jó hasznot hajthatna az áztatás, még esős években is, azt eléggé érzik Magyarország 's a' Birodalom többi részeinek azon földesurai, 's mezőgazdái, kik, ha ez idén tavaszkor szántóföldeiket 's réteiket, bárha csak egyyszer is megáztathaták vala, bő aratásra, 's kaszálványra fogtak volna szert tehetni, 's most a' későn beállott, de sokáig csorgott eső miatt ujonnan szenvedett kárt kevesbé sinylenék.

A' mult évi nyár Olaszországban szokatlan meleg, és száraz volt, mégis Lombardia síkjain mindenütt szép áldást láték, mert ott kevés az áztatlan föld; 's ezen kevés is csak azért látszott nekem ott lenni, hogy az

ránsem mintha jobb földben teremne, hanem mivel jobb a' vele bánásmód.

Ezelőtt Lunelben mintegy 150,000 nagy butellia muskatal bort szűrték, most már alig felényit; mivel az édes borok mindenütt mind inkább kimennek divatból; 's mert Franciaországban a' természet jó tudja magát a' fogyasztáshoz alkalmazni. Csak ott, hol a' hely fekvése, 's tulajdoni minden tekintetben arra való, tenyésztik még a' nemes tőt, máshol a' közönséges fajtaknak kelle helyet engedni. Amannál, se fáradságra, se költségre nem néznek, hogy t. i. nem annyira sok, mint inkább jó bor természetessék: imennél pedig ellenkező szempontból munkálódnak: ugyan is, hogy nem annyira jó, mint inkább sok bor, minél kevésbé költséggel 's fáradsággal szüressék. Így mind a' kettő eléri hasznos célját; az első a' termés jó neműségében, az utóbbi nagy mennyiségében. En ezen bánásmódot tetteleg igen okosnak találom, 's ohajtanám, hogy nálunk is nagyobb tekintetbe vétetnék. Déli Franciaországban a' közönséges bor nagyon olesó, és még is minden nap láthatni, hogy még a' legegyszerűbb lapályon is, és a' legkövérebb földön, szőlőtők a' buzát, 's más akármilyen természetűt a' helyből mind inkább kiszorítják: a' nyilván bizonyítja, hogy a' szőlőbirtokosok, bár mint zúgolódjanak — 's tán nem ok nélkül — ezen szerzemény ágát nyomó aránytalan adózás ellen, a' borból mégis több nyereséget kapnak, mint a' földművelés akármely más ágából. A' szőlőtők egy mástól 3—4 láb távolságu sorokban vagynak ültetve minden karó nélkül, 's rendszerint nem kapával, hanem ekével egy villába fogott vonó barom ereje által munkáltatnak. A' lapályokon leginkább divatozó szőlőfaj rendkívül termékeny. En Lunelből még a' múlt ősszel küldöttem ebből is jó rakás fajvesszőket Magyarországra, hol mind ekorig igen szépen tenyésznek, 's jövő tavasszal szerencsém leend belőlük a' Nagyérdemű Társaságnak néhány példánnyal kedveskedni.

Frontignanban, 's Rivalsaltesben, a' muskatalynak testvér honjaiban csaknem ugyanazt tapasztalám, a' mit Lunelben.

Franciaország leghíresebb juhaklában, a' perpignani királyi majorban, már nem láthattam thibeti kecskéket: mivel részszerint elvesztek, részszerint Corsicába szállítottak, hol, mint mondják, jobban tenyésznek. A' birkák, kivált a' kosok testakotásukra és szarvokra nézve igen szépek: de gyapjuk finomsága nálunk nem volna nevezetes. A' kecses Roussillonban, kivált minél közelebb jut az ember a' Pyrenékhez, 's ezen szép hegy-sor völgyeiben is, igen értelmes és szorgalmas mezőgazdákat találni. Itt különösen szemembe tűnt, hogy a' számos nyájú 's többnyire közép finomságú juhok, olly kevés szénával tudnak tenyészni. A' nyárfáknak gyöngébb galyai már september elején levagdaltatnak, 's vagy a' juhok elibe hordatnak, vagy pedig ezek a' fák ala eresztetnek a' levelek lerágására. Szüret után azonnal a' szőlőkertekbe hajtattak, hol hetekig találunk táplálást a' szőlőlevelekben: 's csak arra szokott vi-

gyázat lenni, hogy midőn eső a' földet meglágyította, bé ne bocsáttassanak a' szőlőbe, hanem inkább a' levél hordassék elikbe. Később törkölyre kerül a' sor, noha már pályinkát főztek legyen is belőle. Ugyan is: vagy a' juhokat eresztik a' törköly-rakásra, míg nem kezd savanyodni: vagy pedig — mint a' jobb gazdák eszelkesznek — a' törkölyt levegőtől elzárt hordókban, kádakban, 's más edényekben tartogatják, 's a' juhoknak apródonként adogatják. Következnek aztán az olajfák, melyeknél a' bánásmód ugyan ollyan, mint a' nyárfáknál említém. Ezen surrogatumoknak némellyike nálunk is, kivált az ideihez hasonló esztendőben, jó szolgálatot tehetnek, csak hogy mindenkinek azt tanácslanám, hogy elébb kiesinyben tegyen próbát. Roussillonban több ízben tapasztalám, hogy a' juhok a' szőlőlevelet meglehetősen szeretik, a' törkölyt pedig szinte mohón kapják: úgy hogy ott soha sem hagyatnak sokáig a' törköly-rakáson, vagy nem tétetik belőle egyszerre sok elejükbe, nehogy szerfeletti falás miatt megbetegüljenek.

Jaubert de Passa Úr, — kinek neve a' Nagyérdemű Társaság előtt spanyolországról, 's Párisban borostyánt nyert mezőgazdasági munkájánál fogva nem idegen 's kivel Perpignanban kötött személyes ismeretsége-met, utam legkedvesebb fűszerei közé számlálom — Cataloniáról, kiváltkép déli részeiről, olly nevezetesen beszélt, hogy általa már különben is nem csekély várakozásom még nagyobbra feszült: de a' szép valóság ezt még is felülmulta, kivált némelly helyen, 's leginkább a' Mataro, 's Barcelona *) felé vezető tengerparti vidékeken. Ezen utóbbi tájékok, hol a' városok 's faluk egymást érik, a' középtenger partjának, a' mennyiben én ismerek, legnépesebb részei; 's minden esetre, a' mi a' természet szelíd kecsét, a' lakosokra nézve, pedig, ipart, csinosságot, jóllétet 's eredetiséget illeti, utazásom legérdekesebb szakaszát tették. Ha egész Spanyolország, vagy legalább nagyobb része illyen volna, akkor azt a' világ legelső tartományának kellene tartanom.

A' sok áztató csatornák, 's Noria nevezet alatt ismeretes áztató kútak, a' sikeres emberganéjjal együtt, melly a' falusi lakosok által jó áron a' városokból is megvételvé, a' mezőkre hordatik, ott arra való trágyatartókban vagy gödrökben vízzel fűleresztetik, 's így, mintán eke által hasított barázdákba a' szem elvettetett, tüstént reá öntetik 's az eke segédelmével azonnal bevonatik, — Barszelonának természetűl nem kövér mezejét igen termékenyvé teszik.

Itt földművelés és kézművek egyaránt virágoznak. A' 150,000 lélekre menő város lakosainak több egy harmadánál, ez utóbbik által keresi kenyerét. A' barszelonai kereskedők, Lonja nevű tágas bürzójükben, 700 — 800 fiatal embert rajzolásra, képfaragásra, 's más mesterségekre 's tudományokra nem csak taníttatnak tulajdon költségiken, hanem a' tanulásra megkívántató minden szert is ingyen szolgáltatják számukra. Ezen pompás palota teremiben már több év óta olly jó gázvilágítás használtatik, millyent később csak ismét Angolországban láttam. A' barszelonai mezei áztatásokra néz-

*) Barcelonának spanyol kimondása hasonlabb Barszelonához, mint Barszelonához: 's így Valenciára nézve.

közzül, a' mennyiben ezek az előmenetel legmagasb fokát még el nem érték, Csehország az, mely mezőgazdasági tekintetben is, a' közelebbi kornak legnagyobb előlépéseket ígér: úgy más részről jelenleg az idegen gazda sok tekintetben sehol sem tehet több tapasztalást, mint Lombardiában: ennél fogva Burger úrnak abeli ohajtását, mely szerint azon mezei gazdáknak, kik néhány hetet 's néhány 100 forintot e' célra fordíthatnak, azt ajánlja, hogy az utóbb említett szép országot, ennek lakosait, 's mivelsését megtekintsék, szivemből ismételem.

Egyébiránt engedelmet kérek a' Nagyerdemű Társaságtól, hogy az ezen alázatos tudósításomban említett tárgyakat bővebben ki nem fejtém: de rövidsége azon időnek, melyre eltávoznom lehet, 's mely alatt Európa érdeklőbb részeiből mentől többet látni kívántam, úgy is nem annyira vizsgálásokat, mint inkább csak észrevételeket engedje gyűjtenem: ezeknek pedig körülmenyes oldalait, a' mennyire mezőgazdasági tekintetben nekünk is, és kivált Magyarországra nézve alkalmaztathatóknak, 's hasznosoknak mutatkoznak előttem, egy munkácskában szándékom közrehoesátani, hanem csak miután némely nézetim felől még tettegi próbákat is fogtam vala tenni. — Hogy utazásom alatt főképp Magyarországot tartottam szemem előtt, eziránt a' Nagyerdemű Társaságtól — azon kötelesség tekinteténél fogva, mely hazájához mindenkit legszorosabban csatol, 's azon körülállás mellett, hogy Magyarországot, 's ennek mezőgazdasági állapotját jobban ismerem, mint a' Birodalom többi részeit, — reményilem bocsánatot nyerendek. — Hálával tartozom még említeni, hogy minden gazdasági Egyesülettől, melyekhez a' Nagyerdemű Társaságnak előljárolag érintett becses ajánlásával folyamodtam, szíves készséggel fogadtattam. Csak ezen, 's amaz ajánlólevélnek, melyet Metternich herczeg Status - Kancelár Úrtól idegen országokbeli csász. kir. követséginkhez nyerni szerencsém vala — 's mivel időmet inkább falun töltöttem mint városokban — köszönhetem főképp, ha valaha utazásomból, a' nemzeti vagy mezeigazdaságra,

A' Nagyerdemű esász. kir. mezőgazdasági Társaságnak
Bécs, oct. 4kén 1833.

valamelly hasznos következmény háramland: mert nem magamnak kelle az érczet salakok közt keresnem, hanem majd mindenütt mások által vezetettém tüstént a' dolgok főérére. — Diekedhetem kiváltképp azon szíveséggel, mellyel Párisban Séguier, Héricart de Thury, és Silvestre Urak, a' Societé Royale, et Centrale d' Agriculture többi tagjaival együtt, bőkézzel halmoztak, a' mennyiben tanácskozásikban is részt hagyának venni: melly alkalommal az artézi kútaknak nálunkki állapotja felől felszólíttatván, miután azok iránt némely világoztást adtam vala, egy emlékpénzzel érdemetlenül tisztelének meg. Egy úttal a' Societé d' Agriculture abeli kellemes meghagyással is szerencsélte: adnám által a' Nagyerdemű Társaságnak az ide csatolt könyveket. Mind az Imperiale Reale Academia Economico-Agraria dei Georgofili di Firenze, úgy látszott, mintha a' Nagyerdemű Társasággal tudományos összeköttetésbe lépni kívánnának. A' Societé des Progrés Agricoles ugyan csak Párisban hasonló kívánságot nyilatkoztatott: van szerencsém ezen czélból irt levelét, adott válaszom másolatjával együtt, a' Nagyerdemű Társaságnak tetszése szerinti használás végett, köteles tartozással ezennel bémutatni.

Bezárólag alázatos kérésem oda járúl: méltóztatnék a' Nagyerdemű Társaság útazásomról hozott azon tárgyakat, mellyek följegyzési leírásokkal együtt itt kapcsolatlanban fekszenek, mint tiszteletem csekély jeleit kegyesen elfogadni. Némelly küldetvényt még várok, melly között vagynak a' reám bizott — Ejszaki - Cataloniában termesztetni szokott abraknemek magvai is: e' szerencsém leszen a' Nagyerdemű Társaságnak még többeket pótolólag előterjeszteni. — Egyébiránt szándékom főképp az vala, hogy a' bejárt Országokban, 's ezeknek érdeklőbb környekein, állandó mezőgazdasági összeköttetésbe lépjek. Ezen czélt, úgy hiszem elértem; 's e' részben a' Nagyerdemű Társaságnak szolgálatomat minden előadandó alkalomra, alázatosan ajánlom.

engedelmes tagja 's alázatos szolgája
DERCSÉNYI JÁNOS,
udvari titoknok a' es. kir. köz. Kamaránál.

Ezen, Barszelonában föltalált, 's ott Alambienak (Iombik) nevezett 's a' borforrást tárgyazó készület, egészen különbözik Gervais asszonyáság műszerétől, úgyszint minden más ekorig ismeretessé lett borforrasztó készítvényektől. Ez egészen bádogból van, 's áll a' dézsából 1. ebbe tartozik a' kalap 2. melyben a' cső b. három kisebb kalappal c. d. e. a' rajzolatból látható irányban a' dézsa felett emelkedik, 's ebbe ismét visszaesik az a. kalap hegye 's az 1. dézsafal közt végződven. Midőn a' készületet használni akarják, akkor a' 2. az Ibe tétetik, 's az alsó csők f. és g. mellyek egymásba illelenek, víz-sűrűen (vizellenzőleg, wasserdicht) összeragasztatnak bádogos által, a' mi még helyesebben mindjárt az első készítéskor történhetik meg. Ily állapotban az 1. és a' 2. már csak egy testet, 's alól csak egy csőt tesz, 's így azon hordó vagy más edénynek szájába, mellyben a' forradásnak véghez kell menni, helyeztetve úgy alkalmaztatik, 's tapasztatik beléje, hogy a' hordó vagy edény szája, 's ezen készület alsó csője közt, legkisebb levegő se férhessen. Azután a' dézsa vízzel addig töltetik meg, hogy mind az a. c. d. és e. kalapok, mind a' b. cső felső vége vízben álljanak. A' vizet, valameddig a' forrás tart, minden 24 vagy legalább 48 órában frissel kell fölcserélni. Az állott víznek akármi üres edénybe lefolyására az 1-nek oldalán egészen alól a' h. cső szolgál, mellyet mindig a' víz betöltése előtt szükséges bedugni, 's a' víz fölváltásaiq bedugva tartani. Hasonlóul bedugva kell tartani a' b. cső felső száját azon csak néhány percz idő alatt, míg az állot víz lefoly, 's helyibe friss töltetik, nehogy az alatt a' csőn keresztül akár a' bor szesze ki, akár a' levegő benyomúljon. Hogy a' forrás után, a' kiforrott bornak a' kérdéses Alambiera ninesen többé szüksége; 's hogy az ennek készítése csak kevésbe kerül, tartósága pedig sok évű, az magában értetik.

Három a' czél, mellyet általa elérhetni: 1. A' forradás által kibontakozó, 's az a. kalap üreg hézagjába felszálló borszesz, azon okból, melly a' pályinkafőzés által közönséges ismeretű, a' lehetőségig részszerint azonnal, részszerint pedig a' három kisebb c. d. és e. kalapokban, lassanként visszaverődik, 's így a' bor részére megnyeretik. Az újabb időnek sokféle kémikai vizsgálatai bizonyítják ugyan, hogy az, a' mi a' bor szeszből, 's erejéből a' szénsavanyú gázzal forradáskor elszáll, csak kevés: mindazáltal ezen kevésnek is megtartatása, mind azon borokra nézve, mellyeknek nem gyöngeségükben kerestetik jóságuk, mindenkor csak hasznos lehet. — 2. A' szénsavanyú gáz, a' mennyiben ereje van az egész b. csőn kitolódni, a' víz által, mellybe t. i. kifoly, elveszti abeli ártalmasságát, melly által a' levegő olly sok pinczében fojtogatóvá lön. — 3. A' levegőt elzárja a' bortól. Tudva van, hogy a' levegő legnagyobb ellensége a' bornak, 's minden más nedvnek, vagy folyó testnek. A' nápolyi museumban még ma is láthatni friss és jó, csaknem 2000 évű herculanumi olajat, mellyet ezen utóbbi, a' Vesuv lávája által elborított város kiásatásaiq természet, később mesterség a' levegőtől tökéletesen elválasztott. Ahoz értő bírák munkáikban, 's írásikban eldöntötték, hogy a' levegőnek a' bortól elzáratása, már ennek forradása alatt is igen

hasznos. Mindenütt, hol a' bormivelés virágzik, ezen czél után nagy a' törekedés. Némelly vidéken vékony bádog cső van szokásban, melly egyik végével a' hordóban, másikkal egy vízzel töltött fazékban vagy dézsában áll. A' híres Johannisbergben az előtt hasonló csőket használtak, de újabb időben az a' mód hozatott bé, melly szerint a' hordó szája felett egy darab összehajtogatott vászonrongy, 's erre egy téglát tétetik. A' hordó szájának lapos kővel befedtetése, mind egyszerűsége miatt, mind pedig azért is nagyon ajánlható, mivel mind addig, míg a' kibontakozó gáz, 's a' bor szesze nem erősebbek, mint a' téglát nehézsége, csaknem tökéletesen eszközöltetik az elzárás; mihelyt pedig amazok ezt felülhaladják, akkor a' téglát magától enged, 's így nem tarthatni tőle, hogy a' hordó elpattanjon. — A' szóban levő spanyol készület mind ezeket elsőleges mértékben egyesíti; 's a' mint egy részről a' Johannisbergi bánásmód kicsi hordók 's átalagoknál inkább tettlegi: úgy más részről nagyobb hordók 's edényeknél, kivált vörös borra nézve, imez annyival célirányosabb, 's jutalmasabb, mennyivel több, 's becsesb azon edény tartalma, melly általa kiméltetni szándékoztatik: én legalább Barszelonában nem egyszer tapasztalám, hogy azon borok, mellyeknél ezen készület használtatott, több pcentummal drágábban keltek el, mint azok, mellyek nélküle forrtak ki, habár mind a' kettő ugyanazon egy szőlő termése vala is.

Ezen barszelonai csap három külön részből áll A. B. és C. Maga magában értetik, hogy midőn használni akarják, A és B. egy testet tesz. Emennek d-vel jegyzett szöge amannak e-ből látható vésetében forog, 's azért, a' B az A-ba csak úgy tétethetik be, vagy vétethetik belőle ki (alulról nyomván ezen csövet felfelé) ha a' szög d. a' lyuk vagy véset f. irányába hozatik. Midőn B. A-ba alkalmaztatva ezen utóbbi mondott irányban áll, akkor a' csap foly, vagy is nyitva van, mihelyt ezen irányból elfordítatik, zárva van. Ebeli sínmértékűl szolgál a' szög g. melly a' cső fején levén mindig látható, 's midőn a' csap nyitva van, kifelé a' hordótól, midőn zárva van, befelé a' hordóhoz áll. — Minekutána a' csap a' hordóba béveretett, a' csőt B. ide vagy amoda fordítani, azaz a' csapot megayitni vagy bezárni, csak kulccsal vagy sróffal C. lehet, mellynek üreges vége ott, a' hol a' sötét pont látszik, a' B. csőnek kiálló szögére h. 's az e. mellett lévő három szögletes erő eleretik, 's így általa a' fordításra szükséges erő eleretik. A. és B. fából vannak. Emebben a' d. g. és h. szögek 's a' karika i. rézből: amannak k. és l. karikái vasból, lyuka m. pedig dugó- v. parakéreggel van kibélelve, a' mint az n-ek mutatják.

Ezen csapnak elsősége e' kettőben áll: 1. hogy a' ki annak kulcsát vagy srófját zsebibe teszi, bizonyos lehet csapjának meg nem nyitvatása felől, hanemha utánozott v. álkulcs vagy erőszak által — a' mi előtt lakat sem nyujt bátorságot. — 2. hogy ezen csap a' dugókéregnek abeli természete mellett, hogy a' nedvtől dagad — a' csepegésnek kevésbé van kiteve, mint a' közönséges facsapok. — Barszelonában egy illy közép nagyságú csap ára pénzünk szerint 15 kr. ezüstben.

